

בעזרת שמו קדוש וברוך

ספר קצור שלחן ערוך לתלמידים

עם תיקונים והוספות מספר

מסגרת השלחן

לתועלת המון עם ה' אחינו בני ישראל היראים את ה' ובמצותיו חפצים, ישמרו צווינו. אשר קצרה דעתם ללמוד ולהבין דברי השו"ע ומפרשיו. געתי בעזרת השי"ת וקבצתי מכל ארבעה חלקי שלחן ערוך, אורח חיים, יורה דעה, אבן העזר וחשן המשפט ומפרשיהם, ועוד מקצת ספרי קודש את הדינים והמדות הנצרכים ומוכרחים לכל איש ישראלי לדעת אותם. וכתבתי אותם בלשון קל למען ידוץ כל הקורא בו. וידע את המעשה אשר יעשה האדם וחי בהם

אנכי הק' שלמה גאנצפריד

מפ"ק אונגוואר יצ"ו

בעהמ"ח ספר קסת הסופר מה"ק ומה"ת שני חלקים.
פני שלמה. תורת זבח. לחם ושמלה. אפריון. ואהלי שם:
(נוסח שער מהדורה י"ד שיצא בחיי המחבר - למבערג תרמ"ד)

ועתה יוצא לאור במהדורה חדשה מפוארת ומאירת עינים, מוגהת בהגהה מדויקת ומתוקנת, נוספו אלפי מראי מקומות וציונים, נפתחו ראשי תיבות וקיצורים, נוספו סימני פיסוק וניקוד, בתוספת כותרות משנה ובמעלות רבות נוספות עם

פסקי משנה ברורה

יד"ל ע"י ממלכת התורה "עוז והדר"
תשפ"ג לפ"ק

בסיעתא דשמיא

©

כל הזכויות שמורות
לממלכת התורה
'עוז והדר'

Rabbi Y. Leifer
8 Truman Ave
New Square,
N. Y. 10977

הואיל והושקעו במהדורה זו
הון רב ויגיעה רבה, לכן ע"פ דין
תורתנו, ולהבדיל עפ"י
הזכויות בכל המדינות, אנו
אוסרים בכל תוקף כל הדפסה,
צילום והעתקה, כולל העתקה
חלקית, וכן אין לעשות שימוש
מסחרי בחומר הנדפס בכל
המדורים. ואין הספר נמכר
אלא על מנת שלא יעשה בו
שימוש שלא כדין, ושארית
ישראל לא יעשו עולה.

נדפס בארץ ישראל

על נייר חו"ל

שאין בו חשש חילול שבת

Printed in E. ISRAEL

לוחות: הפאר

עימוד ועיצוב: ש"ס

הפצה והזמנות:
'היכלי תורה'

בארץ ישראל:

02-9924603

פקס: 03-5435884

באר"ב:

718-437-0054

פקס: 718-437-3514

באירופה:

44-191-430-0333

פקס: 44-191-430-0555

א דיני השכמת הבקר. ובו ז' סעיפים:

א 'שְׁוִיָּתִי ה' לִנְגְדִי תָמִיד' (תהלים טז ח), הוא כָּלֵל גְּדוֹל בַּתּוֹרָה וּבִמְעָלוֹת הַצְדִּיקִים אֲשֶׁר הוֹלְכִים לִפְנֵי הָאֱלֹהִים, כִּי אֵין יְשִׁיבַת הָאָדָם תְּנוּעָתוֹ וְעִסְקָיו וְהוּא לְבָדוּ בְּבִיתוֹ, כְּמוֹ יְשִׁיבָתוֹ וְתְנוּעָתוֹ וְעִסְקָיו הוּא לִפְנֵי מֶלֶךְ גְּדוֹל, וְכֵן אֵין דְּבוּרוֹ וְהִרְחַבְתּוֹ פִּיּוֹ בְּהִיּוֹתוֹ עִם אָנְשֵׁי בֵּיתוֹ וּקְרוֹבָיו, כְּמוֹ בְּהִיּוֹתוֹ בְּמוֹשֵׁב הַמֶּלֶךְ, כִּי אַז מִשְׁגִּיחַ בּוֹדְאֵי עַל כָּל תְּנוּעוֹתָיו וּדְבוּרָיו שֶׁיְהִיוּ מִתְקַנְיִם כְּרָאוּי. כָּל שֶׁכֵּן כְּאֲשֶׁר יֵשִׁים הָאָדָם אֶל לְבֹו, כִּי הַמֶּלֶךְ הַגְּדוֹל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲשֶׁר מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, עוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֶה בְּמַעֲשָׁיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה כג כד) 'אִם יִסְתֵּר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נֶאֱמַר ה', הֲלֹא אַתָּה הַשָּׁמַיִם וְאַתָּה הָאָרֶץ אֲנִי מְלֹא, בּוֹדְאֵי מִיָּד תִּגִּיעַ אֵלָיו הִירָאָה וְהִהַכְנָעָה מִפְּחַד ה' יִתְבָּרַךְ וַיְכַוֵּשׁ מִמֶּנּוּ:

ב וְגַם בְּשִׁכְבוֹ עַל מִשְׁכְּבוֹ יִדַּע לִפְנֵי מִי הוּא שׁוֹכֵב, וּמִיָּד כְּשִׁיעוֹר מִשְׁנָתוֹ יִזְכֹּר חֲסִדֵּי ה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה עִמּוֹ, שֶׁחֲזִיר לֹו אֶת נִשְׁמָתוֹ אֲשֶׁר הִפְקִידָה אֲצִלּוֹ עִיפָה, וְהִחְזִירָה לֹו חֲדָשָׁה וְרִגּוּעָה, כְּדִי לַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ בְּכָל יְכָלָתוֹ וּלְשִׁרְתּוֹ כָּל הַיּוֹם, כִּי זֶה כָּל הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַפֶּתוּב (איכה ג כג) 'חֲדָשִׁים לְבָקָרִים רַבָּה אֲמוֹנָתְךָ', פְּרוּשׁ, בְּכָל בָּקָר נַעֲשֶׂה הָאָדָם בְּרִיָּה חֲדָשָׁה, וְיוֹדָה בְּכָל לְבָבוֹ לַה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ עַל זֹאת. וּבְעוֹדוֹ עַל מִשְׁכְּבוֹ יֹאמַר 'מוֹדָה אֲנִי לִפְנֵיךְ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁחֲזַרְתָּ' (וְאֵף עַל פִּי שְׁעָדִין אֵין יָדִיו נִקְיֹות יָכוֹל לִזְמַר זֹאת, כִּיּוֹן שְׁאֵין בּוֹ שֵׁם). וַיִּפְסִיק מִעֵט בֵּין תַּבַּת 'בְּחִמְלָה' לַתַּבַּת 'רַבָּה':

ג יְהוּדָה בֶּן תִּימָא אוֹמֵר, הָיָה עוֹז כְּנֻמֶּר וְקָל כְּנֻשֶׁר, רִץ כְּצָבִי וּגְבוּר כְּאֵרִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אֲבִיךָ שְׁבַשְׁמִים (אבות פ"ה מ"ב). עוֹז כְּנֻמֶּר, פְּרוּשׁוֹ שְׁלֹא יִתְבַּיֵּשׁ מִפְּנֵי בְנֵי אָדָם הַמְּלַעֲיָגִים עָלָיו בַּעֲבוּדַת ה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. קָל כְּנֻשֶׁר, כְּנֻגַּד רְאוּת הָעֵין, לִזְמַר שֶׁתִּהְיֶה קָל לַעֲצֵם עֵינֶיךָ מִרְאוּת בְּרַע, כִּי הוּא הַתְחַלַּת הָעֵבֶרָה, הָעֵין רוֹאָה, וְהַלֵּב חוֹמֵד, וְכָלִי מַעֲשֶׂה גּוֹמְרִין. רִץ כְּצָבִי, כְּנֻגַּד הַרְגָּלִים, שֶׁרְגִלֶּיךָ לְטוֹב יִרְוּצוּ. וּגְבוּר כְּאֵרִי, כְּנֻגַּד הַלֵּב, כִּי הַגְּבוּרָה בַּעֲבוּדַת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ הִיא בְּלֵב. וְאָמַר שֶׁתִּחַזַּק לְבָב בַּעֲבוּדָתוֹ, וְתִתְגַּבֵּר עַל הַיֵּצֵר לְנֻצְחוֹ, כְּגִבּוֹר הַמִּתְגַּבֵּר עַל שׁוֹנְאוֹ לְנֻצְחוֹ וּלְהַפִּילוֹ לְאָרֶץ:

ד לִכְן צִרִיךְ הָאָדָם לְהִתְגַּבֵּר כְּאֵרִי, וּמִיָּד כְּשִׁיעוֹר מִשְׁנָתוֹ (וְאָמַר 'מוֹדָה אֲנִי' וכו') יָקוּם בְּזִרְיוֹת לַעֲבוּדַת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ וַיִּתְעַלֶּה, קָדָם שִׁיתְגַּבֵּר עָלָיו הַיֵּצֵר הָרַע בְּטַעֲנוֹת וְתוֹאֲנוֹת לְכָל יָקוּם, וַיִּתְחַפֵּס עָלָיו לְהַשִּׁיאוֹ בַּחֲרָף, אֵיךְ תִּקּוּם עִתָּהּ בַּבֶּקֶר הַשֶּׁכֶם וְהָקָר גְּדוֹל, וּבִקְצֵן יִשְׁאֲנֶנּוּ אֵיךְ תִּקּוּם מִמִּטָּתְךָ וְעָדִין לֹא שִׁכְבָּתָּ מִשְׁנָתְךָ, אוֹ בְּטַעֲנוֹת אַחֲרוֹת וְכְדוּמָה, כִּי הַיֵּצֵר הָרַע הוּא יוֹדֵעַ הֵיטֵב לַעֲזוֹד בְּנֵי אָדָם בְּמַהֲמוֹרוֹת בַּל יָקוּם, וְלִכְן כָּל בַּעַל נֶפֶשׁ הִירָא וְחִרָד לְדַבֵּר ה', צִרִיךְ לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו וְלֹא יִשְׁמַע לוֹ. וְאֵף אִם יִכְבַּד עָלָיו הַדְּבָר מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹת הַגּוֹף וְעֲצָלוּתוֹ, יֵשִׁים מִגִּמְתּוֹ רְצוֹן מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְיֵשִׁים אֶל לְבָבוֹ כִּי אִם הִיָּה קוֹרָא אוֹתוֹ אֵיזָה אָדָם לְאֵיזָה עֵסֶק שִׁירוּיָח בּוֹ מִמּוֹן אוֹ לְגִבּוֹת חוֹבוֹ, אוֹ שֶׁהִיָּה קוֹרָא אוֹתוֹ שִׁיִּצִּיל אֶת מָמוֹנוֹ מִן הַהֶפְסֵד, כְּגוֹן אִם נָפְלָה דְּלָקָה

ישים ה'
לנגדו
ליראה
אותו

זכירת
חסדי ה'
בבקר

התחזקות
האדם
לעבודת ה'

התגברות
על היצר
בקומו
משנתו

קצור שלחן ערוך סימן ב

נטילת ידים שחרית

בעיר וכדומה, בודאי היה זריז לקום מיד מפני אהבת ממונו ולא התרשל, וכן אם היה צריך ללכת לעבודת המלך, היה קם בזריזות ולא היה מתרשל, פן יעלילו עליו, או כדי למצוא חן בעיני המלך, על אחת כמה וכמה לעבודת מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שיש לו להזהר לקום במהירות ובזריזות. והמרגיל את עצמו בדרך הזה ארבע או חמש פעמים, לא יכבד עליו אחר כך, והבא לטהר מסייעין לו:

ה אם אפשר לו להשפכים ולקום בחצות הלילה לעשות אז תקון חצות מה טוב, כמו שנאמר (איכה ב יט) 'קומי רני בלילה לראש אשמרות' וגו'. וכמו שהקדוש ברוך הוא מקונן בעת ההיא, שנאמר (ירמיה כה ל) 'ה' ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו, שאג ישאג על נוהו'. ואומר, אי לנבים שבעוונותיהם החרבתי את ביתי, ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האמות (ברכות ג). ואם אי אפשר לו לקום בחצות, יתגבר על כל פנים לקום קדם עלות השחר, וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים נז ט) 'אעירה שחר', ואין השחר מעורר אותי, וגם לאחר חצות הלילה יכול לעשות תקון חצות. ואחר כך יעסק בתורה איש איש כפי יכולתו, ושעור משניות קודם לכל דבר (ועל ידי זה זוכה לנשמה 'משנה' אותיות 'נשמה'). ואם אינו בר הכי, יעסק בתהלים ומעמדות וספרי מוסרי¹, וטוב מעט בכונה מהרבות בלא כונה. תנא רבי חיא, כל העוסק בתורה בלילה, שכינה כנגדו, שנאמר (איכה ב יט) 'קומי רני בלילה לראש אשמרות, שפכי כמים לבך נכח פני ה' (תמיד לב:). פרוש, שהשכינה היא אז כנגדך. עוד אמרו רבותינו ז"ל (מנחות קי.) שכל העוסק בתורה בלילה נקרא עבד ה', כמו שכתוב (תהלים קלד א) 'כל עבדי ה' העמדים בבית ה' בלילות' (ועין לקמן סימן עא). ובלילות הקצרים שאי אפשר לו להשפכים כל כך, לכל הפחות יתאמץ לקום בעוד שהיה לו זמן להכין את עצמו ללכת לבית הכנסת, להתפלל עם הצבור:

ו מזמורי תהלים וכן שאר פרשיות מתורה נביאים וכתובים, שאינם שגורים בפי הכל, אסור לאמרם בעל פה². אפלו מי שהוא יודע לאמרם בעל פה, יש לו להזהר שלא לאמרם בעל פה³. וסומא מתר:

ז יש למחות ביד האומרים תחנונות שבמעמדות, שם סימין 'ברוך אתה ה' שומע תפלה', אלא יש לומר 'ברוך שומע תפלה', בלא שם ומלכות (ט"ז סי' קלא ס"ק טו):

ב הלכות נטילת ידים שחרית. ובו ט' סעיפים:

א לפי שהאדם כאשר קם ממטתו שחרית הוא כמו בריה חדשה לעבודת הבורא יתברך שמו, לכן צריך להתקדש ולטל ידיו מן הכלי, כמו כהן שהיה

השכמה לתיקון חצות וללימוד תורה

אסור אמירת מזמורים בע"פ

אסור הזכרת השם בסיום המעמדות

שני טעמים לנטילת ידים בבוקר

פסקי משנ"ב

א. ובתשובת חות יאיר מתיר לומר כל ספר תהלים בעל פה, דכיון שהוא לעורר רחמי ה' הוה ליה כתפילה. ונראה לי שיש לסמוך עליו, דבלאו הכי דעת העט"ז והגר"א כהפוסקים דדווקא להוציא רבים ידי חובתן אסור (מ"ב סי' מט סק"ו).

קצור שלחן ערוך סימן ב

נטילת ידים שחרית

מקדש ידיו בכל יום מן הפיור קדם עבודתו. וסמך לנטילה זו מן המקרא, שנאמר (תהלים כו ו) 'ארחץ בנקיון כפי ואסבכה את מזבחך ה' לשמיע בקול תודה וגו'. ועוד יש טעם לנטילה זאת, לפי שבשעת שנה שנסתלקה ממנו נשמתו הקדושה, בא רוח הטמאה ושורה על גופו, וכשנעזר משנתו מסתלק רוח הטמאה מכל גופו, חוץ מן אצבעותיו שאינו עובר מעליהם עד ששופך עליהם שלש פעמים מים בסרוגין. ואסור לילך ארבע אמות בלי נטילת ידים, אם לא לערך גדול מאד:

ב ילבש מלבוש הראשון את הטלית קטן, שלא ילך ארבע אמות בלי ציצית. ולפי שעדין אין ידיו נקיות, לא יברך עליו:

לבשת
טלית קטן
בתחילה

ג נטילת ידים שחרית היא בדרך זה, נוטל את הפלי ביד ימינו ונותנו לשמאלו ושופך תחלה על יד ימין, ואחר כך נוטל את הפלי בימינו ושופך על יד שמאל, וכן יעשה שלש פעמים. וטוב לטלן עד פרק הזרוע, אף בשעת הדחק די עד קשרי אצבעותיו. ורוחץ פניו לכבוד יוצרו, שנאמר (בראשית ט ו) 'פי בצלם אלהים עשה את האדם'. וגם ירחץ פיו מפני הריירין שבתוכו, שצריך להזכיר את השם הגדול בקדשה ובטהרה, ואחר כך מנגב ידיו, ויזהר לנגב פניו יפה:

אופן
נטילת
הידים
ורחיצת
הפה

ד צריך לטל ידיו דוקא לתוך פלי. ואסור להנות ממי הנטילה שרוח רעה שורה עליהם, וישפכם במקום שאין בני אדם הולכין:

זהירות
במי
הנטילה

ה לא יגע קדם נטילה לא בפה, ולא בחטם, ולא בעינים, ולא באזנים, ולא בפי הטבעת, ולא באכלין, ולא במקום הקוזה, מפני שרוח רעה השורה על הידים קדם נטילה, מזקת לדברים אלו:

דברים
שאינו
לוגע
בהם
קודם
הנטילה

ו טוב להקפיד בנטילת ידים שחרית, בכלי ובמים ובכח גברא כמו בנטילת ידים לסעודה (לקמן סימן מ'). אף בשעת הדחק שאין לו מים פראוי והוא רוצה להתפלל, יכול לטל ידיו מתוך פל דבר ובכל מיני מים ובלא כח גברא, ויכול לברך על נטילת ידים. ואם יש לפניו נהר, טוב יותר שיטבל בו ידיו שלש פעמים או אפלו בשלג. אבל אם אין לו מים כלל, יקנח ידיו באיזה דבר ויברך על נקיות ידים ודי לו לתפלה, ולכשיזדמן לו אחר כך מים וכלים הראויים, יטל ידיו עוד הפעם פראוי אבל לא יברך עוד:

הקפדות
כמו
בנטילת
ידים
לסעודה

ז כתיב (תהלים קג א) 'ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו', וכיון שצריך האדם לברך את ה' בכל קרביו, אסור לברך עד שינקה את הקרבים מצוואה ומי רגלים. ובבקר בקומו מסתמא הוא צריך לעשות צרכיו או לכל הפחות להשתין, על כן לא יברך ברכת 'על נטילת ידים' בשעת נטילה, עד לאחר שינקה את עצמו, וירחץ ידיו עוד פעם אחת, ואז יברך על נטילת ידים^א ואשר יצר

נקיות
הגוף
קודם
הברכה

פסקי משנ"ב

מלברך על נט"י, עד לאחר שמנקה עצמו ורוצה להתפלל, דאז יוצא לכו"ע. וטוב שאז יסדר אחר ברכת על נט"י ואשר יצר, גם שאר ברכות השחר (מ"ב סי' ד

ב. ובספר מעשה רב כתב ארבע פעמים, שלש פעמים להעביר רוח רעה, והרביעית להעביר המים שנטמאו (מ"ב סי' ד סק"י). ג. ולכתחילה יותר טוב להמתין

קצור שלחן ערוך סימן ג

דין לבישת בגדיו והלוכו

וברכות התורה, ובכרפת אלהי נשמה וכו' ד:

ח אם השפים נטל ידיו בעוד לילה כדנינו, והיה ער עד אור היום, או שהיה ישן אחר כך שנית בעוד לילה, וכן הישן ביום שתין נשמין (שהוא לערף חצי שעה), וכן הנעור כל הלילה ולא ישן שתין נשמין, בכל אלו יש ספק אם צריכין נטילת ידים או לא, לכן יטל ידיו שלש פעמים בסרוגין, אבל לא יברך עליהם:

ספיקות
ברדני
נטילת
ידים

ט אלו דברים צריכין נטילת ידים במים, הקם מן המטה, והיוצא מבית הפסא ומבית המרחץ, והנוטל צפרניו, והמגלח שערותיו, והחולץ מנעליו, והנוגע בכנה, והמפלה את בגדיו אפלו לא נגע בכנה, והחופף ראשו, והנוגע בגופו במקומות המכסים, והיוצא מבית הקברות, והמלוג את המת או שנכנס באהל המת, והמקוץ דם:

דברים
שמצריכים
נטילת
ידים

ג דין לבישת בגדיו והלוכו. ובו ח' סעיפים:

א פתיב (מכאן ו' ח) 'והצנע לכת עם אלהיך', לפיכך צריך האדם להיות צנוע בכל ארחותיו. ולכן פשלוש או פושט את חלוקו או שאר בגד שעל בשרו, ידקדק מאד שלא לגלות את גופו, אלא ילבישו ויפשיטו כשהוא שוכב על משכבו מכסה. ואל יאמר הנני בחדרי חדרים ובחשכה מי רואני, כי הקדוש ברוך הוא מלא כל הארץ כבודו, ובחשכה פאורה לפניו יתברך שמו. והצניעות והבשת מביאין את האדם לידי הכנעה לפניו יתברך שמו:

צניעות
לבישת
הבגדים

ב אין הולכין בחקות עובדי כוכבים ולא מדמין להם, לא במלבוש ולא בשער וכיוצא בהן, שנאמר (ויקרא כ כג) 'ולא תלכו בחקות הגוי', ונאמר (שם יח ג) 'ובחקותיהם לא תלכו', ונאמר (דברים יב ל) 'השמר לך פן תנקש אחריהם'. לא ילבש מלבוש המיוחד להם לשום גאות והוא מלבוש שרים, ולדגמא הא דאמרינן בגמרא (סנהדרין עד:) דאסור לישראל להדמות להם אפלו ברצועות המנעל, שאם היה דרכם לקשר כך ודרך ישראל בענין אחר, או שהיה מנהגם להיות להם רצועות אדמות ושל ישראל שחורות, משום דצבע שחור מורה על ענוה ושפלות וצניעות, אסור לישראל לשנות. ומזה ילמד כל אדם לפי מקומו ופעולתו, שהמלבוש העשוי ליהרא ופריצות לא יעשה לישראל כן, אלא מלבושיו יהיו עשויין בענין המורה על הכנעה ושפלות וצניעות. הכי אמרינן בספרי (ראה פא) שלא תאמר הואיל והן יוצאין בארגמן אף אני אצא בארגמן, הואיל והן

איסור
הליכה
בחוקות
העמים

פסקי משנ"ב

שחולקין בזה וסוברים דצריך לברך. וכל זה בלא עשה צרכיו, אבל אם עשה צרכיו קודם התפילה, הסכמת אחרונים דבזה צריך ליטול ידיו ולברך. וכן נכון לעשות לכתחילה במי שניעור כל הלילה כגון בליל שבועות, יעשה צרכיו או יטיל מים וישפשף, שאז לכרע יתחייב לברך, ויברך על נט"י ואשר יצר (מ"ב ס"ד סק"ל).

ס"ד, ס"ו ו סק"ט. ד. יש לעשות על צד היותר טוב, להסמין אלהי נשמה לברכת אשר יצר (מ"ב ס"ו ו ס"ק יב). ה. שיתין נשמי, רבו בו הדעות בשיעור זה, ו"א שהוא שלש שעות וכו', ו"א שהוא יותר מחצי שעה, ו"א שהוא שיעור מעט יותר משלושה מינוט (ביה"ל ס"ו ד ד"ה דוד). 1. בנעור כל הלילה, יש מהאחרונים

ה קצור שלחן ערוך סימן ג

דין לבישת בגדיו והלכות

יוצאין בקולסין (פרוש, פלי זין) אף אני אצא בקולסין, שדברים הללו דברי שחץ וגאווה הם ולא כאלה חלק יעקב, אלא דרכם להיות צנועים וענוים, ולא לפנות אל רהבים. וכן כל דבר שנהגו למנהג ולחק, דאיפא למיחש שיש בו שמץ עבודת כוכבים, לא יעשה הישראל כן. וכן לא יגלח ולא יגדל שערות ראשו כמותם, אלא יהא מברל מהם במלבושיו ובדבורו^[1] ובשאר מעשיו, כמו שהוא מברל מהם במדעו ובדעותיו, וכן הוא אומר (ויקרא כ כו) 'ואבדיל אתכם מן העמים':

ג לא ילבש בגדים יקרים, פי דבר זה מביא את האדם לידי גאווה. ולא בגדים פחותים מאד או מלכלכים, שלא יתבזה בעיני הבריות, אלא יהיו לו בגדים ממצעים ונקיים. לעולם ימכר אדם אפלו קורות ביתו, ויקח מנעלים לרגליו:

ד לפי שמצינו שהימין היא חשובה בתורה, לענין עבודה, ולענין בהן יד ובהן רגל של מלואים ושל מצרע, ולענין מצות חליצה, לכן בלישה וכן בשאר דברים, לעולם יקדים של ימין לשל שמאל. ובחליצת המנעלים ושאר בגדים, יחליץ של שמאל תחלה (שהוא כבודה של ימין). ואף לענין קשירה השמאל חשוב יותר, מפני שקושרין עליו את התפלין, ולכן בשצריך לקשר, יקשר של שמאל תחלה, כגון מנעלים שיש בהם קשירה, ויעל של ימין ואינו קושרו, ונועל את של שמאל וקושרו, ואחר כך קושר של ימין. וכן בשאר בגדים:

ה יזהר מללבש שני בגדים ביחד, משום דקשה לשכחה:

ו אסור לילך ארבע אמות¹ או להוציא מפיו דבר שבקדשה בגלוי הראש. וגם הקטנים צריכין להרגילן לכסות ראשן, פי היכי דתהוי עליהו אימתא דשמאי, פדמצינו ברב נחמן בר יצחק, אמיה דרב נחמן בר יצחק אמרו לה פלדאי [-חוזים בפוכבים] בריך גנבא הוה, לא שבקתיה גלויי רישא, אמרה ליה, פסי רישין פי היכי דתהוי עלך אימתא דשמאי וכו' (שבת קנו:).

ז אסור לילך בקומה זקופה וגרון נטוי, כענין שנאמר (ישעיה ג טז) 'ותלכנה נטויות גרון וגו'. ומכל מקום לא יכף ראשו יותר מדי אלא במדה בינונית, בכדי שיראה את הבא כנגד פניו, וגם יראה מדרג כף רגלו (רובנו יונה בספר היראה). גם ממהלכו של אדם נפר אם חכם ובעל דעה הוא או שוטה וסכל, וכן אמר שלמה בחכמתו (קהלת ג א) 'וגם בדרך פשהסכל הלך לבו חסר ואמר לכל סכל הוא', הוא מודיע לכל על עצמו שהוא סכל:

ח יש להזהר שלא ללך איש בין שתי נשים, ולא בין שני כלבים או שני חזירים, וכן לא יניחו האנשים שתלך ביניהם אשה או כלב או חזיר:

פסקי משנ"ב

מדינא, רק לצנועין במעשיהן, אבל דעת הט"ז ומהר"י ברונא דבזמנינו אסור גמור מדינא להיות בגלוי הראש ואפילו יושב בביתו (מ"ב ס"ב ס"ק יא). ט. כתבו האחרונים דאסור אפילו פחות מארבע אמות, ופשוט

ז. אמנם במ"ב (ס"ב ב ס"ק) כתב, שבאנפלאות של לבד, אין צריך להקדים שמאל לקשירה. ח. ומירת חסידות אפילו פחות מארבע אמות, ואפילו בעת השינה בלילה. יוש שמצדיק לומר דאפילו ארבע אמות אינו אסור

לבישת בגדים ממוצעים ומנעלים

חשיבות הימין בלבישת הבגדים

לבישת שני בגדים יחד

זהירות בכיסוי הראש

אסור הלכה בקומה זקופה

זהירות מלילך בין שתי נשים

קצור שלחן ערוך סימן ד

הנהגות בית הכסא ודיני ברכת אשר יצר

ד הנהגות בית הכסא ודיני ברכת אשר יצר. ובו ו' סעיפים:

א ירגיל את עצמו להפנות ערב ובקר, שהוא זריזות ונקיות. אם אינו יכול להפנות, ילך ארבע אמות וישב ויעמד עד שיתפנה, או יסיח דעתו מדברים אחרים. המשהה נקביו, עובר משום 'בל תשקצו' (ויקרא כ כה). ואם משהה מלהטיל מים בעת צרכו, עובר גם משום 'לא יהיה בך עקר' (דברים י יד):

רגילות
בזמני
עשיית
צרכיו

ב יהא צנוע בבית הכסא. לא יגלה את עצמו עד שישב, וגם אז יצמצם שלא לגלות רק מה שמכרח לו לגלות, שלא לטנף את בגדיו, ויזהר בזה גם בלילה כמו ביום. אם נפנה במקום מגלה שאין שם מחצות, יבנו שיהא פניו לדרום ואחוריו לצפון או אפכא, אבל בין מזרח למערב אסור. ואם יש מחצה, יכול להפנות בכל ענין, אם אחוריו לצד המחצה יא. ולהשתין מתר בכל ענין. לא יפנה בפני שום אדם ואפלו בפני עפ"ם אסור, אבל להשתין מתר אפלו ביום בפני רבים אם צריך לכך, משום דאיכא סכנה אם יעצר את עצמו, ומכל מקום יש לו להסתלק לצדדין:

צניעות
בבית
הכסא

ג לא יפנה בעמידה. ולא יאנס לדחוק עצמו יותר מדאי, שלא ינתק שני הפרפשתא. ולא ימהר לצאת מבית הכסא, עד אשר ברור לו שאינו צריך עוד. וכשמטיל מים בעמידה, ישגיח שלא ינתנו על מנעליו ובגדיו. ויזהר מאד שלא לאחז בידיו במילתו (עין לקמן סימן קנא):

אופן
עשיית
צרכיו

ד בבית הכסא אסור להרהר בדברי תורה (פדלקמן סימן ה' סעיף ב'), לכן בהיותו שמה טוב שיהרהר בעסקיו ובחשבונותיו, שלא יבא לידי הרהור תורה או הרהור עברה חס ושלום. ובשבת שאין להרהר בעסקיו, ירהר בדברים נפלאים שראה ושמע וכדומה:

הרהור
דברי חול
בבית
הכסא

ה יזהר לקנח את עצמו יפה, כי אם יש לו אפלו משהו צואה בפי הטבעת, אסור לו לומר שום דבר שבקדשה (פדלקמן סימן ה' סעיף ג'). לא יקנח ביד ימין^י, מפני שקושר בה התפלין. ומהאי טעמא אין לקנח באצבע אמצעית של שמאל, שפורה עליה הרצועה של תפלין. ואטר יד, יקנח בשמאל הידיה שהוא ימין של כל אדם:

אופן
הקנח
בבית
הכסא

ו בכל פעם שנפנה או שמטיל מים ואפלו רק טפה אחת, ירחץ ידיו במים ויברך ברכת אשר יצר. אם הטיל מים או נפנה ושכח מלברך אשר יצר, ואחר כך שוב הטיל מים או נפנה, ונזכר שבראשונה לא ברך, אינו צריך לברך רק פעם אחת. ומי ששותה סם המשלשל, ויודע שייצטרף להפנות כמה פעמים, לא יברך עד לאחר הגמר:

ברכת אשר
יצר

פסקי משנ"ב

דאפילו עומד במקומו ואינו הולך כלל (מ"ב סי' ב סק"ט). י. ויא דאיכא לא, וטוב ליהור בזה (מ"ב סי' ג סק"ט). יא. ואם הכותל במזרח והוא יושב בסמוך לה ואחוריו למזרח, יש מחמירין בזה מפני שפירעו שלפניו הוא לצד מערב והשכינה במערב, ובמקום שאפשר טוב להחמיר (מ"ב סי' ג סק"ח).